

Motion till riksdagen 2021/22:3199

av **Birger Lahti m.fl. (V)**

En aktiv industripolitik

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut.....	2
2 Inledning.....	4
3 Svensk industri och dess fördelar	4
4 En hållbar mineralpolitik.....	5
4.1 Behovet av mineraler för omställningen.....	6
4.2 Orterna bör få tillbaka.....	7
4.3 Olika intressens tillvaratagande	8
4.4 Åtgärder bör vidtas för att förhindra import av batterimetaller som inte är socialt hållbart producerade	8
5 En hållbar stålproduktion	8
6 Industri och energi.....	9
6.1 Energiförsörjning.....	9
6.2 Utbyggnad av vindkraft	10
6.3 Biogas	10
6.4 Vätgas	10
6.5 Elnäten	11
6.6 Vattenfall	11
7 Ett hållbart skogsbruk för en stark skogsindustri med hög förädlingsgrad	12
8 Import och export	13
9 Forskning och utveckling	13
10 Arbetsmiljö och kompetensförsörjning	16

1 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör få i uppdrag att kartlägga vilka samhällsavgörande industrier och naturresurser som finns och ge förslag på hur en långsiktig plan för desamma skulle kunna upprättas, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att SGU bör få i uppdrag att utreda vilka kritiska metaller som finns i Sverige samt att SGU:s uppdrag bör utökas så att det även innefattar Sveriges mineralförsörjning, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör få i uppdrag att utreda möjligheten till stödstrukturer till gruvindustrin för att utöka återbruk och återvinning och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att berörda länsstyrelser bör ges ett förstärkt uppdrag att verka för en allsidig utveckling av gruvsamhällena så att de attraherar både kvinnor och män, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att rätten att bryta malm i en fyndighet, s.k. bearbetningskoncession, ska ges endast om ekonomisk lönsamhet är möjlig när hela miljökostnaden, inklusive kostnader för efterbehandling, inkluderas, och att detta bör gälla även vid en utökad brytning i gammal fyndighet, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör uppdraga åt berörda myndigheter att utreda hur en degressiv mineralersättning i syfte att främja lokal vidareförädling kan fungera och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att mineralavgiften bör höjas och att pengarna ska avsättas i en gruvfond där huvuddelen av pengarna återförs till gruvregionerna för att bl.a. finansiera utbildning, bostadsbyggande och samhällsservice samt tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Bergsstaten inte heller, utan synnerliga skäl, ska kunna bevilja undersökningstillstånd, dvs. tillstånd att prospektera mineral för att i framtiden eventuellt kunna bryta i kärnområden för renskötsel, och dessutom ska fastighetsägare och innehavare av särskild rätt som berörs av ansökan om undersökningstillstånd, t.ex. berörd sameby, alltid ges rätt att yttra sig över ansökan, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att myndigheter och institutioner bör se över hur klimat kan prioriteras i tillståndsprocessen och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med en redogörelse för hur man går till väga för att avskaffa anslutningsavgiften för havsbaserad vindkraft och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag på hur möjligheten till kommunalt veto mot vindkraft bör avskaffas och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör uppdraga åt Försvarmakten att återkomma med ett underlag för hur

- övningsverksamheten kan organiseras utan att utgöra ett hinder för byggandet av havsbaserad vindkraft på lång sikt och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag på åtgärder för ökad produktion av biogas och tillkännager detta för regeringen.
 14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda möjligheten att göra det svenska elnätet samhällsägt och tillkännager detta för regeringen.
 15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör uppdra åt Svenska kraftnät att prioritera de planerade förstärkningarna av stamnätet och tillkännager detta för regeringen.
 16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge ansvariga myndigheter i uppdrag att utreda möjligheterna till en snabbare tillståndprocess för stamnätskoncessioner och tillkännager detta för regeringen.
 17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge Vattenfall i uppdrag att bygga mer förnybar energi och tillkännager detta för regeringen.
 18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag på hur avkastningskravet för Vattenfall kan sänkas för att underlätta investeringar i svensk vindkraft och tillkännager detta för regeringen.
 19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med hur man från statligt håll kan bidra till att skogsindustrin tillsammans med forskningsvärlden ges möjligheter till omställning och hållbarhet för att skapa högst samhällsnytta och tillkännager detta för regeringen.
 20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att all statligt ägd skog bör samlas i ett bolag med hållbart brukande som främsta mål och tillkännager detta för regeringen.
 21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda införandet av ett mål om att av samtliga statligt finansierade forskningsbidrag ska högst hälften gå till män och tillkännager detta för regeringen.
 22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda införandet av ett mål om att av samtliga statligt finansierade innovationsbidrag ska högst hälften gå till män och tillkännager detta för regeringen.
 23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen om hur man från statligt håll kan omfördela forskningsstöd för att stötta återvinningsindustrin och tillkännager detta för regeringen.
 24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med en plan för att utöka testanläggningar för små företag och tillkännager detta för regeringen.
 25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda hur patenträttigheterna kan ses över, bl.a. med avseende på hur obalansen mellan parterna vid rättegångar påverkar nyttiggörande av forskning och innovationsviljan, och tillkännager detta för regeringen.

2 Inledning

Behovet av en hållbar industri måste tydliggöras. Vänsterpartiet vill se kraftigt ökade investeringar i det som ställer om Sverige.

Tillverkningsindustrin i Sverige står i dag för ca 20 procent av näringslivets förädlingsvärde som räknas in i BNP och i Sverige finns ca 50 000 industriföretag. Den svenska ekonomin har genomgått omvälvande förändringar under de senaste 30 åren. Utvecklingen har framför allt drivits på av globaliseringen i form av ett ökat globalt arbetskraftsutbud från länder som Kina och Indien, ökad världshandel, ökad migration och teknologisk utveckling. Denna utveckling har ökat konkurrenstrycket på den svenska ekonomin i allmänhet och på tillverkningsindustrin i synnerhet. Inom tillverkningsindustrin har globaliseringen bidragit till att verksamheter med högt förädlingsvärde fått allt större andelar. Parallellt med denna utveckling har den privata tjänstesektorn vuxit kraftigt.

Industrin befinner sig i dag i en digitaliseringsprocess där det krävs ett aktivt förändringsarbete för att inte hamna på efterkälken. Hur långt man har kommit varierar dock stort mellan olika delar av industrin. På vissa håll ligger man redan i framkant vad gäller digitalisering och automatisering, på andra håll är det fortfarande långt kvar.

Industrin har drabbats hårt i spåren av coronapandemin. Industrirådet slår i sin rapport Industrin och pandemin fast att näringslivets förädlingsvärde rasade med 9,8 procent under det andra kvartalet 2020. Industrirådet fastslår även att vissa branscher drabbats mer än andra, såsom motorfordonsindustrin och tillverkningsindustrin, medan andra klarar sig bättre, såsom livsmedelsindustrin och läkemedelsindustrin. Det har under pandemin gjorts en del satsningar i riktning mot industrin som har träffat mer eller mindre bra men där möjligheten till korttidspermitteringar har varit avgörande. Korttidspermitteringarna har möjliggjort för industrin att behålla personal i stället för stora varsel.

Det går fortfarande inte att se vilka pandemins fulla effekter på industrin kommer att bli men oavsett behövs det fortsatt stora insatser endast för att möta behovet av klimatomställning inom svensk industri.

3 Svensk industri och dess fördelar

Vänsterpartiet vill se en övergång till förnybar energiproduktion och smarta elnät, satsningar på järnvägar, elvägar, utbyggd cykel- och kollektivtrafik, energirenoveringar och nybyggnation av lokaler och klimatsmarta bostäder. Det är satsningar som i hög grad kommer att påverka industrin.

De statliga bolag som verkar inom industrin ska användas aktivt för att bygga Sverige tryggare, mer jämlikt och ekologiskt hållbart, öka konkurrenskraften och inte minst för att jämna ut orättvisa skillnader mellan stad och landsbygd. Staten bör ta ett större ansvar för styrningen av sina bolag och ägardirektiven till flera av de statliga bolagen bör utvecklas. Statligt ägande kan innebära en större faktisk insyn och makt och möjliggör omställningar i ett snabbare tempo.

Mycket av det material som kommer från industrin är av samhällsavgörande karaktär. Det kan vara material som behövs för välfärden, byggande eller omställningen. Industrin står också för många arbetstillfällen och på vissa orter sysselsätter man en majoritet av ortens arbetsföra befolkning. Det måste därför finnas ett gemensamt ansvar

för de samhällsavgörande industrierna. Det borde finnas en uttalad strategi för hur vi hanterar de industrier som är av stor vikt över tid.

Regeringen bör få i uppdrag att kartlägga vilka samhällsavgörande industrier och naturresurser som finns och ge förslag på hur en långsiktig plan för desamma skulle kunna upprättas. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Vi ser redan i dag att konkurrensen mot svensk industri inte avgränsas till produktion med relativt lågt förädlingsvärde utan även betydligt högre upp i förädlingskedjan. Vi vet också att produktivitetsoökningarna inom olika sektorer och produktionsgrenar inte sker isolerat från varandra utan i ett systematiskt samspel, där såväl fysisk som social infrastruktur spelar en avgörande roll. En fungerande infrastruktur spelar stor roll i industrins möjlighet att utvidgas. Att vägar och järnvägar fungerar möjliggör för industrin att växa och ställa om. Strukturomvandlingen liksom klimatförändringarna ställer krav på helhetstänkande och en medveten, strategisk industri- och näringspolitik.

2016 antogs den nuvarande nationella industristrategin. Den fastslog fyra fokusområden: svensk industri ska vara ledande i den digitala utvecklingen, produktionen inom svensk industri ska vara hållbar, det ska ske ett kunskapslyft inom svensk industri och Sverige ska ta en ledande roll inom forskning gällande industri. Vänsterpartiet inväntar nu en genomlysning av strategins effekter.

Vi bör vara ett land som står i framkant när det kommer till industriell utveckling. Att industrin har möjlighet att ställa om är avgörande för hela Sverige. Att ge företag möjlighet att ta fler steg i sin förädlingsprocess fram till slutgiltig produkt tror Vänsterpartiet skulle kunna innebära stora utvecklingsmöjligheter, speciellt för de små och medelstora industrierna som i dag är de som genererar mest jobb. De skulle få anledning att vidareutbilda eller nyanställa för att utöka sin produktionskedja. Det skulle också ge klimatvinningar då man kan eliminera några av alla de transporter som sker företag och processer emellan. Vänsterpartiet föreslår i sin budgetmotion (2021/22:3278) 250 miljoner kronor till ändamålet.

Den svenska pappersindustrin har stora möjligheter att bidra ytterligare till produktionen av förnybar energi. Det handlar om produktion av produkter från tallolja och svartlut, men också framställning av biogas, flytande biobränsle, fjärrvärme och el. För det enskilda pappersbruket finns dock sällan resurser till sådana investeringar. Vänsterpartiet vill därför utveckla ett program för grön omställning av pappersindustrin där investeringar som innebär energieffektivisering samt ökad produktion av förnybara bränslen ska få stöd. Vänsterpartiet vill därför satsa 200 miljoner kronor för pappersindustrins omställning.

4 En hållbar mineralpolitik

I dag importerar Sverige vissa mineraler utan att ta hänsyn till konsekvenserna för miljö och mänskliga rättigheter i länderna där de utvinns, men vi behöver ta mer ansvar för vår mineralkonsumtion. Gruvindustrins verksamhet är ett ingrepp på miljön och ekologin i sitt närområde, men ingreppet är också nödvändigt för att Sverige ska kunna ta ansvar för klimatförändringarna men också för att inte utnyttja fattiga länder och en ohållbar mineralbrytning där rika utländska ägare utnyttjar fattiga arbetare. En fortsättning på kolonialismen som måste brytas. Därför är gruvindustrin en strategiskt viktig näring för Sverige som vi skulle kunna utveckla ytterligare. Inte minst i regioner

som tidigare drabbats av hög arbetslöshet och utflyttning. En modernisering av det svenska samhället, där vi möter de miljö- och klimatutmaningar vi står inför, måste dock innebära att även gruvnäringen utvecklas i samklang med övriga delar av samhället.

Gruvindustrin spelar en avgörande roll för omställningen. Vi vet att gruvindustrins verksamhet är ett ingrepp på miljön och ekologin i sitt närområde, men ingreppet är också nödvändigt för att Sverige ska kunna ta ansvar för klimatförändringarna. För att ställa om maskiner, energitillförsel, fordon m.m. krävs mineraler och material. Men också för att säkerställa att de mänskliga rättigheterna respekteras i samband med brytning av mineralerna. Dock är det viktigt att ingreppen i naturen kopplas ihop med ett ansvarstagande inför detsamma. Vi behöver därför fastslå vikten av en långsiktig ägandestruktur inom gruvindustrin samt att Sveriges geologiska undersökning (SGU) bör få ta ett större ansvar i prospekteringsprocessen.

Sverige har goda förutsättningar för en framstående gruvforskning. Vi har en högteknologisk industri med hög kompetens. En nedlagd gruva kan ofta få svåra konsekvenser för det omgivande lokalsamhället och innebära en drastisk minskning av arbetstillfällen. Genom att i stället skapa en attraktiv forsknings- eller utbildningsmiljö kan den kompetens och de resurser som redan finns komma till stor nytta för både lokalsamhälle och industri. Gruvor med avslutad produktion kan t.ex. i stället fungera som anläggningar för både svensk och europeisk forskning, eller som testanläggningar för gruvdrift i extremt klimat. Genom att använda de maskiner och den kompetens som redan finns på plats skulle en nedlagd gruva också kunna bli intressant för utbildning och vidareutbildning.

4.1 Behovet av mineraler för omställningen

Behovet av att ställa om till ett hållbart samhälle kommer att kräva nya ämnen och material. Sverige har med sin gruvindustri goda chanser att gå före i den utvecklingen, inte minst vad gäller ny teknik för energilagring. Utanför Vittangi har t.ex. en fyndighet med världens mest högkvalitativa grafitmalm hittats – ett ämne som kan spela stor roll för den framtida energilagringen. En ökad batterianvändning kommer att bli nödvändig, inte minst när trafik och transporter behöver ersätta fossila bränslen med hållbara alternativ. För att möjliggöra en kommersiell användning krävs dock fortsatt utveckling. Där kan svensk industriforskning spela en viktig roll.

SGU bör få i uppdrag att utreda vilka kritiska metaller som finns i Sverige samt att SGU:s uppdrag utökas så att det även innefattar Sveriges mineralförsörjning. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Nya gruvprojekt kan spela en stor roll för berörda lokalsamhällen. Nyöppnade gruvor i Sverige är ovanligt. Under de senaste två decennierna har en gruva öppnats i Sverige och den ligger i Pajala. Det är bra att kraven på att öppna gruva i Sverige är högt ställda och att gruvnäringen i dag tar ett större ansvar för ekologi och biologi vid gruvdriften. Det är dock viktigt att vid beslut även väga in de socioekonomiska möjligheter som en gruva innebär.

Mycket har hänt inom gruvindustrin, t.ex. den koldioxidfria järnsvampen. Det görs också en del för att minska gruvindustrins utsläpp i stort, men tyvärr är det inte nog. Det måste finnas politisk vilja för att omställningen ska kunna ske i den takt som är nödvändig.

I en värld där tillgången på råvaror blir allt knappare och miljöutmaningarna allt större blir innovationer och produkter med högre förädlingsvärde, lägre resursförbrukning och med möjlighet att behålla inom det cirkulära systemet allt viktigare. Svensk gruvindustri har delvis lyckats bra med sitt återvinningssystem även om inte allt är möjligt att återvinna och allt än inte är i närheten av att bli återvunnet. Det behövs dock vidare arbete med att se till att mineraler återbrukas i så hög utsträckning som möjligt.

Regeringen bör få i uppdrag att utreda möjligheten till stödstrukturer till gruvindustrin för att utöka återbruk och återvinning. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Den framtida kompetensförsörjningen måste säkerställas om gruvnäringen och de lokala samhällena ska kunna utvecklas, i synnerhet som gruvindustrin verkar i områden med litet befolkningsunderlag. Gruvföretagen måste i högre grad kunna attrahera både män och kvinnor för att vara livskraftiga. Vänsterpartiet vill se ett integrerat jämställdhetsarbete i allt utvecklingsarbete kring gruv- och mineralindustrin.

Berörda länsstyrelser bör ges ett förstärkt uppdrag att verka för en allsidig utveckling av gruvsamhällena så att de attraherar både kvinnor och män. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

4.2 Orterna bör få tillbaka

Genom nya gruvetableringar skapas framtidstro i regioner som tidigare drabbats av hög arbetslöshet och utflyttning. Samtidigt har gruvbrytning stor påverkan på miljö och omgivning. Mot nya exploateringar står många gånger andra intressen som måste tas på allvar. Detta innebär också att stora krav måste ställas på tillståndsgivande myndigheter.

Ett ifrågasättande av gruvprojekt och prospekteringsbolag blir allt vanligare bland lokalbefolkning och miljöengagerade och det är förståeligt med tanke på ett flertal projekt i nutid. Vänsterpartiet menar att ett tidigt involverande av alla berörda är ett krav som måste tillgodoses för att helhetssynen ska bli så bra som möjligt. Även andra näringars synpunkter ska synliggöras och vägas in i helhetsbedömningen. Det är av avgörande betydelse att de som berörs får stärkta möjligheter att påverka och att skydd av unika natur-, turist- eller renbetesområden säkerställs. Vid efterbehandling av nedlagd gruvverksamhet ska finansieringsformer säkerställa att branschen, inte staten och skattebetalarna, står för de ekonomiska kostnaderna. Gruvbrytning har en mycket stor påverkan på miljö och omgivande samhällen. Därför bör aktiebolagslagen ändras så att det ekonomiska ansvaret alltid tas av moderbolaget. Gruvbolag ska vid en konkurs inte kunna smita från sitt långsiktiga ansvar för de omfattande ingrepp i naturen som gruvor innebär.

Rätten att bryta malm i en fyndighet, s.k. bearbetningskoncession, ska endast ges om ekonomisk lönsamhet är möjlig när hela miljökostnaden, inklusive kostnader för efterbehandling, inkluderas. Detta bör även gälla vid en utökad brytning i gammal fyndighet. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Den svenska mineralavgiften behöver ses över. Mer pengar behöver gå tillbaka till orterna och biverksamhet runt gruvbrytningen borde i högre utsträckning ske runt de platser där gruvbrytningen sker. Det är rimligt att gruvbolagen ger tillbaka till de samhällen de verkar i. En framtida mineralavgift bör fungera degressivt i förhållande till vidareförädling. De företag som väljer att i högre grad förädla sina råvaror lokalt bör ha en lägre mineralavgift än annars. Detta skulle främja lokalsamhällen och ge arbetstillfällen och värden skulle stanna där gruvbrytningen sker.

Regeringen bör uppdraga åt berörda myndigheter att utreda hur en degressiv mineralersättning i syfte att främja lokal vidareförädling kan fungera. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Utöver det bör mineralavgiften generellt höjas och inkomsterna detta ger bör gå tillbaka till gruvregionerna. Det skulle göra att de värden gruvan skapar skulle kunna utökas till samhället i stort och vinsterna för medborgarna av att ha en gruva skulle därför bli större.

Mineralavgiften bör höjas och pengarna ska avsättas i en gruvfond där huvuddelen av pengarna återförs till gruvregionerna för att bl.a. finansiera utbildning, bostadsbyggande och samhällsservice. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

4.3 Olika intressens tillvaratagande

Redan projektering och provborring kan medföra negativa effekter på naturvärden och renskötsel. För att värna miljön och skydda unika naturområden bör lagstiftningen ses över. Bergsstaten, som handlägger ärenden som rör prospektering och utvinning av mineral, ska inte utan särskilda skäl kunna bevilja undersökningstillstånd i områden som är klassade som naturreservat, Natura 2000-områden eller världsarvsområde.

Bergsstaten ska inte heller, utan synnerliga skäl, kunna bevilja undersökningstillstånd, dvs. tillstånd för att prospektera mineral för att i framtiden eventuellt kunna bryta i kärnområden för renskötsel, och dessutom ska fastighetsägare och innehavare av särskild rätt som berörs av ansökan om undersökningstillstånd, t.ex. berörd sameby, alltid ges rätt att yttra sig över ansökan. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

4.4 Åtgärder bör vidtas för att förhindra import av batterimetaller som inte är socialt hållbart producerade

Vänsterpartiet anser att produktion av batterier, liksom produktion av drivmedel, ska ske socialt och miljömässigt hållbart. Vi anser inte att det borde vara möjligt att importera mineraler och metaller som inte producerats hållbart för människor och miljö till Sverige eller inom EU. För att kunna spåra att mineraler inte kommer från länder, som t.ex. Kongo, där mineralerna utvinns med fruktansvärda konsekvenser för människor, måste spårbarhet och hållbarhetsmärkning tas fram och länderna uppmuntras att utvinna mineraler på ett sätt som är hållbart för både människor och natur. Sverige har också ett nationellt ansvar att själva utvinna metaller och mineraler hållbart för att möta ökad efterfrågan. För mer information läs vår motion En aktiv handelspolitik (2021/22:443).

5 En hållbar stålproduktion

Svensk stålindustri är världsledande på flera områden och en viktig exportindustri. Stålexporten utgör 3,2 procent av Sveriges totala varuexport och exporten gick till 145 länder under 2020.

Stålindustrin bär på en mycket stark värdekedja där alla steg återfinns inom Sveriges gränser. Genom att förädla råvarorna till personbilar, järnvägsmateriel och andra produkter skapas ytterligare arbetstillfällen. Eftersom svensk stålindustri är högt specialiserad kräver behovet av standardkvalitativt stål att vi också importerar stål.

2018 startades en pilotanläggning för Hybrit Luleå. Hybrit är ett samarbete mellan Vattenfall, LKAB och SSAB med syftet att skapa en fossilfri process för ståltillverkning till 2035. Första steget i arbetet är att utveckla koldioxidfria direktreduktionspellets i järnindustrin. Nästa steg är att ersätta kol med vätgas i tillverkningsprocessen. 2021 levererades det första fossilfria stålet till kund. Detta är ett genombrott inte bara nationellt utan internationellt och en viktig väg framåt i arbetet mot omställningen för att förhindra klimatförändringar. För att Hybrit ska bli verklighet i hela produktionen krävs satsningar. För att skapa fossilfritt stål krävs stora mängder energi, drygt hälften av Sveriges energiförbrukning under 2020. Det finns utöver Hybrit även andra viktiga projekt inom stålindustrin. Green steel i Boden är ett exempel. I deras process ersätts den traditionella masugnsbaserade tekniken med direktreduktion. Man gör detta med hjälp av vätgas i stället för naturgas.

För att fossilfritt stål ska bli möjligt behövs satsningar och arbete för att bygga ut elnätet och den förnyelsebara energin. Arbetet med energieffektivisering måste öka och arbetet med att ta fram anläggningar för vätgas intensifieras. Det bygger på en politisk vilja och en samverkan mellan statliga myndigheter, forskningsinstanser och industrin. Stålindustrins möjligheter till omställning är också avhängiga effektiva och rättssäkra tillståndsprocesser. Klimatarbetet måste vara långsiktigt och innehålla tydliga målsättningar så att industrin klarar en omställning även i tider av lågkonjunktur eller ökad global konkurrens.

Myndigheter och institutioner bör se över hur klimat kan prioriteras i tillståndsprocessen. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6 Industri och energi

6.1 Energiförsörjning

Industrins klimatomställning måste ske parallellt med klimatomställningen av energisystemet. Elektrifiering av industriprocesser ökar energibehovet samtidigt som även andra samhällssektorer såsom transporter elektrifieras. Därför behöver energisystemet anpassas för att motsvara de nya behoven samtidigt som de fossila energikällorna avvecklas och energiförsörjningen blir helt förnybar. För Vänsterpartiet är en hållbar energiförsörjning ett offentligt ansvar, och vi vill se fortsatta satsningar på utbyggnaden av förnybar energi i hela landet. Med en kombination av energi med miljöhänsyn producerad vattenkraft, vindkraft, solkraft och -värme och hållbar bioenergi har den svenska industrin goda förutsättningar för klimatomställning. Biogasproduktionen har inte byggts ut till sin fulla potential även om det finns stora möjligheter till synergier mellan jord- och skogsbruk, industri och lokalsamhällen. Vätgas från förnybara källor bör bli en viktig del av energisystemet. Den kan användas både i olika industriprocesser och som ett sätt att lagra energi och säkra energitillgången när produktionen av förnybar energi är lägre än behovet.

6.2 Utbyggnad av vindkraft

Vindkraften har störst potential för snabb utbyggnad av förnybar energi. Tekniken är välprövad och moderna vindkraftverk är effektiva. Teknikutvecklingen går i snabb takt och det är fullt möjligt med en kraftig utbyggnad utan att kompromissa med miljö och djurliv. Landbaserad vindkraft är redan i dag lönsam utan subventioner, men den havsbaserade vindkraften är fortfarande dyr att bygga. För att underlätta utbyggnaden bör anslutningsavgifterna till havsbaserad vindkraft slopas.

Regeringen bör återkomma med en redogörelse för hur man går till väga för att avskaffa anslutningsavgiften för havsbaserad vindkraft. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Vänsterpartiet vill underlätta för utbyggnaden av vindkraft även genom regeländringar. Vi ser det kommunala vetot där kommuner har rätt att stoppa vindkraftsprojekt som ett stort hinder som ofta leder till orimliga situationer. Därför vill vi avskaffa det kommunala vetot.

Regeringen bör återkomma med förslag på hur möjligheten till kommunalt veto mot vindkraft bör avskaffas. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Även Försvarsmaktens vetorätt är ett stort hinder för utbyggnaden av vindkraft, särskilt till havs. Därför bör även den ses över.

Regeringen bör uppdra åt Försvarsmakten att återkomma med ett underlag för hur övningsverksamheten kan organiseras utan att utgöra ett hinder för byggandet av havsbaserad vindkraft på lång sikt. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.3 Biogas

Biogas har med rätt styrmedel stor potential för att skapa lokala kretslopp och synergier med industrier i hela landet. Den kan produceras från gödsel, avloppsslam, matrester och restprodukter från jord- och skogsbruk och ersätta naturgas i industriprocesser. Vänsterpartiet vill se fortsatt satsning och rätt styrmedel för produktion av biogas.

Regeringen bör återkomma med förslag på åtgärder för ökad produktion av biogas. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.4 Vätgas

Förnybar vätgas kommer att bli en viktig del av industrins energiomställning. Den kan användas både i olika industriella processer i stället för fossila energikällor och som energilager. Produktionen av förnybar energi är väderberoende. Därför behöver man kombinera vattenkraft, vindkraft och energilagring för att få till en bra effektbalans. Förnybar el kan lagras i vätgas och användas i bränsleceller när elproduktionen är lägre än behovet. Vänsterpartiet vill att utbyggnaden av vätgasproduktion sker på ett sätt som är bra för hela samhället och att det offentliga tar ansvar för systemperspektivet. Vätgasinvesteringarna ska stimuleras där de behövs mest och inte endast där marknaden ser störst möjligheter till vinstmaximering. Vi utvecklar vår syn på vätgas vidare i vår motion Förnybar vätgas (2021/22:439).

6.5 Elnäten

Elproduktionen behöver ses som en del av samhällets infrastruktur, som vi gemensamt bygger upp utifrån samhälleliga mål. Tillgången till förnybar el är en förutsättning för industrins utveckling i hela landet. För Vänsterpartiet är det väsentligt att elnätet är ägt av samhället genom exempelvis stat eller kommun. Den tekniska energiomställningen av energisystemet, med exempelvis småskalig energiproduktion, förändrar ägande- och produktionsstrukturerna så att framtidens energikonsumenter samtidigt är framtidens energiproducenter. Därför behöver nätet som länkar dem samman ägas av det offentliga och inte begränsas av privata ägarintressen. Avregleringarna har inte gjort den svenska elmarknaden bättre, utan tvärtom. Det är tydligt att elmarknaden behöver göras om i grunden.

Regeringen bör utreda möjligheten att göra det svenska elnätet samhällsägt. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Utbyggnaden av stamnätet för el i Sverige är kraftigt eftersatt och stora delar av det existerande nätet behöver förnyas. I dag finns ett stort problem med flaskhalsar i överföringen av elen till företagen via elnäten. Svenska kraftnät som är ansvariga för stamnäten behöver få rätt direktiv och resurser för att bygga ut stamnäten så att elförsörjningen till industrin kan säkras.

Regeringen bör uppdraga åt Svenska kraftnät att prioritera de planerade förstärkningarna av stamnätet. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Vidare måste tillståndsprocessen för stamnätskoncessioner snabbas på. I dag tar tillståndsprocessen för stamnätet orimligt lång tid. Flaskhalsarna i elnätet och den långsamma tillståndsgivningen är två av de stora problemen med svenska elnät i dag. Det behövs gemensamma riktlinjer för länsstyrelserna för deras insatser i tillståndsprocessen för stamnät och det behövs ett tydligt uttalat mål om att tillståndsprocesserna måste gå snabbare.

Regeringen bör ge ansvariga myndigheter i uppdrag att utreda möjligheterna till en snabbare tillståndsprocess för stamnätskoncessioner. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.6 Vattenfall

För Vänsterpartiet är det självklart att använda statliga bolag för att uppnå samhällspolitiska mål. Vattenfall, som är ett av de absolut största energibolagen och statligt ägt, bör på alla sätt gå i bräschen för omställningen till förnyelsebart. Man gör redan i dag ett större jobb med att producera förnyelsebar energi, men med sin unika position måste man göra mer. Vattenfalls ägardirektiv bör vara formulerade så att de bidrar till målen för den svenska energipolitiken, bl.a. för att producera el för industrins behov. Vi vill även sänka Vattenfalls avkastningskrav för att ge bolaget mer investeringsutrymme. Vänsterpartiet vill se ett bra samspel mellan statliga, kommunala och privata bolag i energisystemet.

Regeringen bör ge Vattenfall i uppdrag att bygga mer förnybar energi. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Regeringen bör återkomma med förslag på hur avkastningskravet för Vattenfall kan sänkas för att underlätta investeringar i svensk vindkraft. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Vi har presenterat våra övriga förslag för omställning av energisystemet i vår motion Omställning till förnybar energi (2020/21:388).

7 Ett hållbart skogsbruk för en stark skogsindustri med hög förädlingsgrad

Sveriges landareal består av ca 58 procent produktiv skogsmark. Över 90 procent av den produktiva delen av skogsmarken är påverkad av skogsbruk. Skogen förser oss med en rad ekosystemtjänster som vatten- och luftrening och produktion av råvaror. En rik biologisk mångfald ger större motståndskraft mot klimatförändringar. Skogsmarken binder stora mängder kol och påverkar vattenbalansen och har därmed betydelse för både det lokala och det globala klimatet.

Skog, virke och papper är samtidigt en av Sveriges viktigaste exportnäringar där ca 80 procent av skogsnäringens produkter går på export. Den ger viktiga jobb i hela landet och har stor potential för utökad förädling i områden nära råvaran och har därför en stor roll för landsbygdens utveckling. Vänsterpartiet anser att våra natur- och energitillgångar i högre utsträckning borde komma landsbygden till del. Biomassa från skogen har stor betydelse för vår energiförsörjning och kan även bidra till att ersätta produkter som är beroende av fossila energikällor för sin framställning. Skogen och andra naturområden spelar också en allt viktigare roll för turismen.

De stora skogsarealerna ger oss ett specifikt ansvar och Sverige ska vara ledande i utvecklingen av hur vi hållbart brukar våra skogstillgångar. Skogsindustrin gör i dag många forskningsinsatser och möjliggör att Sverige står i den tekniska utvecklingens framkant. Vänsterpartiet menar att det är bra och att det nu behövs mer för att ta ytterligare kliv.

Regeringen bör återkomma till riksdagen med hur man från statligt håll kan bidra till att skogsindustrin tillsammans med forskningsvärlden ges möjligheter till omställning och hållbarhet för att skapa högst samhällsnytta. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Liksom gruvindustrin är skogsindustrin platsbunden och spelar därför en särskilt betydande roll ur ett regionalt perspektiv, inte minst för landsbygdens utveckling. Skogsnäringen sysselsätter omkring 115 000 människor. Dessutom genererar skogs- och träindustrin sysselsättning i branscher som levererar varor eller tjänster till den skogsbaserade industrin. De goda förutsättningarna för ökad vidareförädling ger stor potential för ytterligare arbetstillfällen. Vänsterpartiet vill se en skogsindustri som tar vara på hela trädet, där alla rest- och spillprodukter kommer till användning. Den avverkning som görs ska användas så klokt som möjligt.

Vänsterpartiet anser att staten ska bedriva aktivt förvaltnarskap över sina skogsområden. Det statliga ägandet av skogsområden bör samlas i ett bolag. Det nya skogsbolaget bör ha ett hållbart brukande av skogens resurser, inte avkastning, som främsta mål.

All statligt ägd skog bör samlas i ett bolag med hållbart brukande som främsta mål. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Dagens vinstkrav gör det svårt för ett statligt bolag eller en statlig förvaltare att avstå produktiva skogar till andra intressen. Vänsterpartiet föreslår därför en sänkning av Sveaskogs avkastningskrav. Detta skulle göra att Sveaskogs skogsbruk skulle kunna

bedrivs mer hållbart med ett lägre totalt avverkningstempo. För mer information läs Vänsterpartiets budgetmotion (2021/22:3278) och vår följdmotion på regeringens skrivelse 140: 2021 års redogörelse för företag med statligt ägande.

8 Import och export

Sverige är ett exportland och den samlade varu- och tjänsteexporten uppgår till 2 203 miljarder kronor. Stora delar av detta kommer från svensk industri där transportmedel är vår vanligaste exportvara. Vi har goda förutsättningar att öka både exporten i sig och andelen produkter som ligger högre upp i förädlingskedjan. För att bibehålla svensk konkurrenskraft menar vi dock att det är nödvändigt med ökade insatser för att gynna svensk export, inte minst för små och medelstora företag. Långsiktiga och tydliga regelverk underlättar för företag att våga ta steget till exportmarknaden.

Vår export hänger också ihop med vad vi importerar. För att vi ska kunna exportera produkter behöver vi ofta köpa in varor från utlandet. Det är vanligt att delar och komponenter köps utomlands för att en vara ska kunna produceras i Sverige. Import är också ett sätt för oss att få tag på varor som vi inte kan ta fram själva (t.ex. olja) eller som blir för dyra för oss att producera. Exempelvis bilar, elektronikprodukter och kläder som köps i Sverige importeras från utländska fabriker. Sverige bör inte bygga sin export på pressade priser; den bör snarare bygga på att det vi exporterar håller hög kvalitet och är det senaste inom teknik och utveckling.

Sverige fyller i dag en viktig roll i världen genom att exportera en lång rad industriprodukter som är samhällsekonomiskt viktiga och producerade med relativt begränsad miljöpåverkan. Det finns också en stor potential i att öka exporten av hållbara produkter. Om vi ger utrymme till nya innovationer och alternativ att utvecklas kommer snart koldioxidfritt järn och stål kunna bli viktiga pelare i vår export. Den omställning Vänsterpartiet vill se kommer att behöva genomföras på ett sätt som inte leder till utflyttning av produktionen.

För Vänsterpartiet är varken demokrati eller mänskliga rättigheter förhandlingsbara. FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna ska gälla oavsett var, när eller med vilka motiv de kränks eller inskränks. Sveriges exportfrämjande verksamhet i form av rådgivning, exportkrediter och exportgarantier genom organ som Business Sweden, Exportkreditnämnden och Svensk Exportkredit ska i högre grad kopplas till arbetet med de mänskliga rättigheterna. För mer information, läs vår motion En aktiv handelspolitik (2021/22:443).

9 Forskning och utveckling

Sverige behöver ställa om till innovationsdriven tillväxt. Det andra gör billigare och ibland bättre måste vi möta med högre kunskapsinnehåll, resurseffektivare produktion samt en produktion av varor och tjänster som utgår från våra samhällsutmaningar snarare än vårt konsumtionsdriv. Omställningen av ekonomin måste ske i ett nytt ekonomiskt landskap, där klimatfrågan och den växande befolkningen utgör både utmaningar och möjligheter. Forskning och utveckling måste ske i nära relation med industrin. Sådana satsningar bör prioriteras från statligt håll.

Kvinnors innovation är ett ofta eftersatt område. Det behövs såväl en jämställd forskningspolitik som en jämställd innovationspolitik. Många av de bidrag som finns för innovation och försöksstudier visar på en viss snedfördelning och många berörda kvinnor upplever svårigheter. Enligt rapporten *Med kall eller varm hand?* (2015:18) ser man hur kvinnor nås i mindre utsträckning av bifallande beslut om lån och hur utdelningen per beslut är lägre än mäns utdelning. Tyvärr har det inte skett förändringar på området och regeringen bör prioritera jämställdhetsarbetet i relation till statliga finansiärer och kreditgivare för att leda vägen, där man bör rikta fokus på bemötande och hantering av ärenden rörande kvinnors innovation men också se över hur bidragen fördelas.

Regeringen bör utreda införandet av ett mål om att av samtliga statligt finansierade forsknings- och innovationsbidrag ska högst hälften gå till män. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

I en värld där tillgången på råvaror blir allt knappare och miljöutmaningarna allt större blir innovationer och produkter med högre förädlingsvärde, återvinning och lägre resursförbrukning allt viktigare. Samverkan mellan företag (enskilda och i kluster), universitet, forskningsinstitut och myndigheter är av yttersta vikt för att få en verksamhet som inte bara styrs av kortsiktiga vinstmotiv. Det arbetet kommer att behöva intensifieras och fördjupas, samtidigt som industrin måste tillämpa mer innovationsfrämjande och kretsloppsanpassade arbetssätt. Inom mineralområdet t.ex. så finns det behov av att forska mer kring återvinning av gruvavfall. För att utöka möjligheten till en återvinningsbransch inom mineralsektorn så krävs det fler incitament från samhället. Ett av incitamenten är att rikta mer resurser till den typen av forskning. I dag får återvinningsindustrin ungefär en fjärdedel av forskningsmedlen som gruvindustrin får. Utöver forskningsdelen så behöver regeringen skala upp arbetet med att undanröja de hinder som finns för att företag ska kunna gå från tillämpad forskning till produktion och på så sätt stärka möjligheterna till en återvinningsbransch.

Regeringen bör återkomma till riksdagen om hur man från statligt håll kan omfördela forskningsstöd för att stötta återvinningsindustrin. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Många viktiga innovationer kommer från små företag; ändå är det ofta stora företag som får stöd att tillämpa sin forskning i de statliga labben. Små företag har varken tiden, resurserna eller kapaciteten och behöver stöd i detta.

Regeringen bör återkomma till riksdagen med en plan för att utöka testanläggningar för små företag. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

För att stärka innovationskraften behöver småföretags, startups och uppfinnarens patent säkerställas. Patenträttegångar är väldigt dyra, vilket gör att få vågar ta risken. Bland annat har Europeiska kommissionen och World Intellectual Property Organization (Wipo) studerat dessa frågor. Sammanfattningsvis har de kommit fram till att reglerna för rättegångar är en grundpelare i ett patentsystem, att kostnadsfördelning har en fundamental betydelse, att tidsutdräkten till det rättsliga utslaget har stor betydelse samt att data för jämförelse mellan olika system saknas. I Sverige tar dessutom rättegångarna lång tid jämfört med liknande rättegångar i andra delar av världen.

Dessutom föreslår Vänsterpartiet att patentlagstiftningen bör ses över i andra avseenden, såsom tekniköverföring som gynnar klimatomställningen eller för att bredda livsviktig läkemedelsproduktion vid pandemier. Se vår motion *En aktiv handelspolitik* (2021/22:443).

Regeringen bör utreda hur patenträttigheterna kan ses över, bl.a. med avseende på hur obalansen mellan parterna vid rättegångar påverkar nyttiggörandet av forskning och innovationsviljan. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Det statliga ägandet behöver utökas och utvecklas för att vi demokratiskt ska kunna styra samhällsutvecklingen. Det finns flera områden som är intressanta för att bilda nya statliga företag eller öka det statliga ägandet, t.ex. för att säkra att nödvändiga investeringar kommer till stånd. Vi vill som exempel utreda en statlig grön investeringsbank. Infrastruktur, bostadsbyggande och energiområdet är andra områden där det kan vara intressant att se över om vi genom ett ökat gemensamt ägande kan utveckla och driva på utvecklingen. Staten ska vara en aktiv ägare till sina bolag, som t.ex. Vattenfall, LKAB och Sveaskog, och genom ägardirektiv säkerställa att bolagen används för att stödja teknikutveckling, driva på miljö- och klimatarbetet och skapa sysselsättning. Ägardirektiven till flera av de statliga bolagen behöver utvecklas, men regeringen måste också ta ansvar för att de direktiv och riktlinjer som redan finns följs. Regeringens val att sälja Vattenfalls tyska brunkolsverksamhet visar vilka ödesdigra konsekvenser ett passivt förhållningssätt till de statliga bolagen kan medföra.

Klimatförändringarna som följer av utsläppen av koldioxid m.m. är vår tids största utmaning. Omställningen är helt nödvändig och den måste tas på allvar här och nu – klimatet kan inte vänta. I det är basindustrin en viktig nyckel. Ungefär en tredjedel av energin i Sverige används för produktion inom industrin. Det är främst ett fåtal energiintensiva branscher som står för den större andelen av industrins energianvändning – bl.a. massa- och papperstillverkning, järn- och stålindustri samt kemisk industri. Vänsterpartiet vill att Sverige ska vara världsledande i flera av de viktigaste omställningsprocesserna. Vi verkar för att den tekniska kunskap världen behöver för sin utveckling så långt som möjligt ska kunna användas fritt. För mer information läs vår motion *En aktiv handelspolitik (2021/22:443)*.

Vi vill se en satsning på utbyggnaden av förnybara energikällor. Klimatomställningen måste omfatta även den tunga industrin, men omställningen behöver genomföras på ett sätt som inte leder till utflyttning av produktionen. Omställningen måste också ske så att smutsig energi inte ersätts med annan smutsig energi. För att omställningen ska kunna genomföras så att exporten av hållbara produkter växer, kan staten initialt behöva ta en del av kostnaderna eller bidra med ekonomiska stimulanser och forskning för att gynna omställningen.

För många privata aktörer är investeringar i miljö- och energiteknik alltför kapitalkrävande och riskabelt. Därtill är det privata riskkapitalet inriktat på snabb avkastning, vilket ofta inte är möjligt inom miljötekniken där tidshorizonten är lång. På senare tid har också det privata riskkapitalet flytt miljötekniksektorn i Sverige. Det finns således behov av marknadskompletterande finansiering från staten i detta segment. Genom att staten investerar mer och tar mer ansvar för finansieringen så skapas förutsättningar för stabilitet även under kris. Det innebär också att vi investerar för framtiden.

10 Arbetsmiljö och kompetensförsörjning

Nya samhällsutmaningar kräver att industrin är beredd att ompröva gamla metoder. En omställning kommer att kräva en ökad produktion inom vissa delar av industrin och en utfasning eller anpassning av andra. Nya behov, effektivisering och mer avancerade tillverkningsprocesser kommer i sin tur ställa krav på en ökad kompetensförsörjning.

En av de största utmaningarna för industrin i dag är bristen på arbetskraft med lämpliga kvalifikationer. Att det finns ett tillförlitligt tillflöde av kompetens och tillgång till relevant utbildning på olika nivåer är centralt för industrins möjlighet att utvecklas i Sverige. Vi vill se investeringar inom t.ex. infrastruktur, bostadsbyggande och energitillförsel för att ställa om Sverige. Nya behov av gröna jobb kommer att uppstå och ny kompetens kommer att efterfrågas.

I och med den sedan länge pågående strukturomvandlingen samt i och med den nödvändiga klimatomställningen där behoven ökar av mer avancerad produktion, krävs allt mer omfattande och mer kvalificerade utbildningar. Utbildningskraven inom industrin har redan över tid höjts till att bli allt längre. De framtida personal- och kompetensbehoven för industrin är stora och det kommer antagligen att vara nödvändigt att öka andelen unga med gymnasieutbildning som väljer industrin, men också att locka äldre att vidareutbilda eller omskola sig. Ett flexibelt utbildningssystem där människor har möjlighet att byta bana eller gå vidare är därför en viktig tillgång för svensk industri. Högskolor och universitet bör få ett tydligare uppdrag att erbjuda olika anpassningsbara typer av utbildningslösningar, exempelvis distansutbildningar. För vidare information läs vår motion om högskolepolitik.

Kompetensförsörjningen till industrin måste tryggas även på landsbygden. En levande industri på landsbygden förutsätter ett fungerande samhällsliv för människor som bor och arbetar där. Tillgången till handel och en god samhällsservice inom rimliga avstånd är en nyckel. Se även vår motion En förbättrad landsbygdspolitik (2021/22:3232).

Birger Lahti (V)

Ulla Andersson (V)

Lorena Delgado Varas (V)

Ali Esbati (V)

Tony Haddou (V)

Ilona Szatmari Waldau (V)

Ciczie Weidby (V)